

OKO:N FRANGILAINAN VAIHEET

KIRJOITTANUT
VALDE HYVÖNEN

KYSYMYS KULTAEHDON PÄTEVYYDESTÄ KANSAINVÄLISISSÄ VELKASOPIMUKSISSA

KIRJOITTANUT
KYÖSTI HAATAJA

HELSINGISSA 1938
PELLERVO-SEURA

ERIPAINOS
SUOMEN OSUUSTOIMINTALEHDEN
12 VIHOSTA, 1938

OKO:n frangilainan vaiheet.

OKO:n Ranskasta v. 1930 ottama frangilaina on niiden erimielisyyksien vuoksi, joita lainan obligatioiden lunastuksen yhteydessä on syntynyt, joutunut vielä suorituvaiheessaan huomion kohteeksi. Eräät suomalaisetkin sanomalehdet ovat näissä erimielisyyksissä asettuneet ulkomaisten obligatioiden haltijain vaatimusten puoltajiksi. Ottamatta suomalaisilta asiantuntevilta tahoilta lähemmin selvää asiain oikeasta laidasta ne ovat kantansa tueksi esittäneet syytöksiä ja väitteitä, jotka osoittavat, etteivät näiden kirjoitusten laatijat ole tunteneet asiaa, josta ovat kirjoittaneet. Kun on tärkeätä, että asiasta saadaan oikea ja tosiasioihin perustuva käsitys, selostetaan seuraavassa lainan ottamiseen vaikuttaneita syitä, sen hoitoa eri vaiheissaan sekä sen tähänastista loppuselvittelyä.

Lainan ottaminen ja sen ehdot.

Itsenäisyytemme alkuaikoina tapahtuneesta runsaasta sijoitustoiminnasta johtuen vallitsi maassamme v:n 1930 tienoilla ankara pääomapula ja siitä johtuen korkokanta oli korkea. Varsinkin oli asian laita näin maaseudulla. Monet maanviljelijät olivat silloin joutuneet vaikeuksiin, heidän lainansa kun olivat lyhytaikaisia, irtisanomisen varassa olevia ja kalliskorkoisia. Maanviljelijät maksoivat silloin aivan yleisesti lainoistaan korkoa 10—12 %, jopa yli senkin.

Maanviljelijäin velkojen vakauttamista pidettiin tällöin välttämättömänä ja lisäpääomien saantia sitä varten erittäin tarpeellisena. Kun vallinneissa oloissa ei ollut mahdollisuuksia obligatiolainojen liikkeelle laskemiseen kotimaassa, ryhdyttiin toimenpiteisiin ulkomaisen lainan saamiseksi tätä tarkoitusta varten.

Lainaneuvottelut, joita OKO:n puolesta kävivät Pariisissa yhtiön silloinen toimitusjohtaja, professori *Hannes Gebhard* ja asiantuntijana insinööri *E. von Frenckell*, johtivatkin tulokseen. Näiden neuvottelujen aikana oltiin läheisessä kosketuksessa valtiovallan ja Suomen Pankin edustajain kanssa. Lainan ehdot hyväksyttiin lopullisesti ja lainasopimus allekirjoitettiin Helsingissä helmikuun 7 päivänä 1930.

Kysymyksessä oleva obligatiolaina oli alkuaan 300 milj. frangin eli n. 466 milj. markan suuruinen. Lainan obligatiot olivat 1 000 frangin määräisiä ja sen korko oli 5 % ja laina-aika 30 vuotta. Koron lisäksi sitoutui OKO maksamaan

obligatioiden haltijain puolesta lainasta Ranskan valtiolle menevät verot, jotka silloin olivat 1.14 % vuodessa lainan ulkona olevasta määrästä. Myöhemmin on näitä veroja useampia kertoja koroitettu. Lainan irtisanomisen aikoina, kuluvan vuoden toukokuussa, nämä verot olivat n. 2.4 % lainan ulkona olevasta määrästä. Korkoina ja veroina on OKO lainasta maksanut sen alkuaikoina n. 6.14 % sekä irtisanomisen aikoina 7.4 % vuodessa. Tähän korkomäärään on tullut lisäksi vielä myöhemmin selostettava koroista aiheutunut agiotappio.

Obligatioiden haltijain turvaamiseksi mahdollisen rahan arvon alenemisen varalta oli lainan obligatiot ja niiden kupongit sovittu maksettaviksi obligation haltijan valinnan mukaan joko Ranskan frangeissa, Englannin punnissa, Ruotsin kruunuissa tai Suomen markkoissa. Obligatiot oli myös varustettu ns. kultaehdolla. Asiantuntijat pitivät sitä silloin vaarattomana, koska valuuttaolot ja markkamme arvo olivat vakaat.

Lainan saantia tervehdittiin kaikissa piireissä tyydytyksellä. Myös sen ehtoja pidettiin silloin kohtuullisina. Maan sekä päivälehdet että taloudelliset julkaisut kirjoittivat lainan saannista suurella myötämielisyydellä.

Lainan varat jaettiin lainoiksi kultaehdolla varustettuja velkakirjoja vastaan yli 7 000 maanviljelijälle ja n. 150 maalaiskunnalle. Nämä lainat annettiin vain entisten velkojen vakauttamiseen. Pieni osa lainan varoista jäi kuitenkin OKO:lta nostamatta, kun kaikki lainansaajat eivät olleet ehtineet saada laina-asiakirjojaan kuntoon siihen mennessä kun Suomen markka erotettiin kullasta. Sen jälkeen he eivät luonnollisestikaan halunneet enää näitä heille myönnettyjä lainojaan nostaa.

Maamme kultakannasta luopumisen vaikutukset frangilainaan ja sen hoitoon.

Kun syksyllä v. 1931 Englannin ja Skandinavian maiden luovuttua kultakannasta myös meillä katsottiin välttämättömäksi seurata näiden maiden esimerkkiä ja vapauttaa Suomen Pankki velvollisuudesta lunastaa seteleitään kullalla, muodostui frangilaina ja sen hoito erittäin raskaaksi. Kun Ranskan frangi oli sen jälkeen vielä useamman vuoden ajan kultaan sidottuna ja aikaisemmassa arvossaan, aiheutui frangilainasta maksetuista veroista ja koroista vuosittain varsin suuria agiotappioita. OKO:lla oli kyllä lainanottajain tunnustamain frangilainavelkakirjojen kultaehtojen mukaan oikeus periä kärsimänsä agiotappiot heiltä. Tällaista menettelyä pidettiin kuitenkin kohtuuttomana. Sen vuoksi Suomen valtio päätti osallistua näiden agiotappioiden korvaamiseen. Aluksi nämä päätökset tehtiin vuosittain, mutta toukokuun 25 päivänä 1934 säädetyllä lailla valtio otti kokonaan kantaakseen ne agiotappiot, jotka syntyvät maanviljelijäin frangilainojen osalta, ja tammikuun 17 päivänä 1936 tähän lakiin tehdyllä muutoksella myös kuntien frangilainojen osalta. OKO:n kannettavaksi jäi agiotappio siitä

osasta frangilainaa, mitä ei oltu ehditty lainoiksi sijoittaa silloin, kun markkamme erotettiin kullasta. Edellä mainitulla lailla samalla vapautettiin maanviljelijät ja maalaiskunnat frangilainavelkakirjojen sisältämästä kultaehtositoumuksesta.

Vuosina 1932—37 aiheutui frangilainasta agiotappiota yhteensä 156 738 203 mk, josta valtion korvaama osuus on 132 415 812 markkaa, OKO:n maksama osuus 19 582 205 markkaa ja lainanottajilta peritty osuus 4 740 186 markkaa.

Laina on näin ollen kultakannasta luopumisen vuoksi muodostunut raskaaksi sekä valtiolle, OKO:lle että lainanottajille.

Lainan yleinen hoito.

Jotta frangilainasta aiheutuvat agiotappiot olisi saatu supistumaan niin pieniksi kuin mahdollista, on OKO ostanut lainan obligatioita siinä määrin kuin obligatioiden kurssit ovat sallineet. Jo vv. 1930—31, siis kohta lainan liikkeelle laskeamisen jälkeen, olivat mainitut kurssit alhaalla ja obligatioita oli melkoisesti tarjolla, joten niitä saatiin näinä vuosina ostetuksi 20 403 kappaletta. Markkamme kultakannasta erottamisen jälkeen vaikeutui obligatioiden saanti. OKO:n asianhoitaja Pariisissa ilmoitti moneen otteeseen vuosien 1932—34 aikana, että »näitä arvopapereita on paljon vähemmän tarjolla» tai »arvopapereittenne tarjonta on viime kuukausien aikana ollut edelleenkin hyvin heikko» jne. OKO taas puolestaan jo tällöin kehoitti ostamaan kaikki obligatiot, mitä oli saatavissa sen ilmoittamaan hintaan. OKO:n tarjoama hinta vaihteli näinä vuosina Suomen markkanimellisarvon ja punta-nimellisarvon välillä. Kolmena vuonna, vuosina 1932—34, saatiin obligatioita ostetuksi yhteensä 22 542 kappaletta. V. 1935 oli obligatioita taas runsaammin tarjolla ja silloin niitä ostettiin yhteensä 28 368 kappaletta. V:n 1936 heikommasta tarjonnasta johtuen ostomäärä supistui 10 529:ään. V:n 1937 aikana obligatioita saatiin ostetuksi kokonaista 71 289 kappaletta. Tämä runsas obligatioiden saanti johtui frangin kulta-arvon alentamisesta syksyllä 1936.

Jo usean vuoden aikana on OKO ostanut kaikki frangilainan obligatiot, mitkä ovat olleet saatavissa niiden nimellisarvon punnissa tai sen alle. Näiden ostojen tehostamiseksi oli OKO järjestänyt ostoja eri markkinoilla tapahtuvaksi. Tästä vilkkaasta ostotoiminnasta onkin johtunut, että frangilainan obligatioita oli viime vuoden loppuun mennessä saatu ostetuksi takaisin 153 131 kappaletta eli yli puolet siitä mitä niitä alkujaan oli liikkeellä, ja on nämä obligatiot saatu yleensä ostetuksi alle niiden nimellisarvon punnissa.

Lainan hoidon järjestämiseksi mahdollisimman tarkoituksenmukaiseksi sekä voidakseen seurata obligatioiden ostoa on OKO vuosittain lähettänyt edustajansa Pariisiin ja Lontooseen asiaan tutustumaan sekä siitä neuvottelemaan paikallisten edustajain kanssa. Lisäksi OKO on tässä kysymyksessä ollut jatkuvasti kiinteässä kosketuksessa Suomen Pankin kanssa.

Lainan loppuselvittelyn vaiheet.

Frangin arvon alentaminen ei tuottanut lainasta maksettaviin veroihin ja korkoihin sellaista huojennusta kuin olisi odottanut. Ranskan valtiolle maksettavat verot on tosin saatu suorittaa alennetuissa frangeissa, mutta samanaikaisesti on veroja jatkuvasti koroitettu enemmän kuin mitä frangin arvo on alentunut. Korot niistä kupungeista, jotka vuoden 1937 aikana esitettiin lunastettaviksi, perittiin pääasiassa punnissa. Tällä tavoin kohosivat lainasta maksettavat verot ja korot viime vuoden loppupuolella yhteensä n. 7 %:iin. Kun tähän lisätään korkojen puntasuorituksesta johtunut agiotappio, jouduttiin tällöin maksamaan lainasta veroina ja korkoina ja niistä aiheutuneena agiotappiona yhteensä n. 8 % vuodessa. Lisäksi monet obligatioiden omistajat jättivät mainittuna vuonna kuponkinsa kokonaan esittämättä lunastettaviksi OKO:n tarjoamin ehdoin, OKO kun lunasti kupongit nykyisissä valuutoissa ja he vaativat suoritusta kullassa.

Näistä syistä ja kun lainan obligatioiden saanti niiden nimellisarvoon punnissa näytti viime vuoden lopulla tyrehtyneen ja kun eri tahoilta lisäksi esitettiin vaatimuksia myös obligatioiden lunastamisesta niiden kulta-arvoon, mistä oli jo nostettu Pariisissa OKO:ta vastaan eräitä oikeusjuttujakin, oikeutti maan hallitus OKO:n keväällä tänä vuonna sanomaan lainan irti maksettavaksi takaisin elokuun 15 päivänä.

Samalla sovittiin, että OKO lunastaa obligatiot, samoin kuin se sitä ennen oli lunastanut eräänntyneet kupongitkin, obligatioihin merkityissä rahalajeissa, frangeissa, punnissa, kruunuissa tai markoissa, obligatioiden haltijain valinnan mukaan, niiden voimassa olevan arvon eikä siis kulta-arvon mukaan. Tästä lunastavasta ilmoitettiin obligatioiden haltijoille.

Tällaisen suorituksen katsottiin olevan ei ainoastaan kohtuuden, vaan myös oikeuden mukainen ottamalla huomioon ne käsitykset kultaehdon merkityksestä, joita oli muissa maissa esiintynyt sekä lainsäädännön ja lainkäytön että taloudellisten ja oikeudellisten oppien alalla. Edellä mainitun suoritustavan katsottiin tässä erikoistapauksessa täytyvän tyydyttää obligatioiden haltijain kaikki kohtuulliset vaatimukset myös sen perusteella, että he voivat sen mukaan saada suorituksen obligatioistaan myös punnissa, jolloin he tulivat saamaan 1 000 frangin obligatioista n. 1 435 frangia eli 43.5 % yli obligatioiden nimellisarvon frangeissa. OKO:n tarjouksen mukaan tulivat obligatioiden haltijat saamaan frangeissa yhteensä n. 63 milj. frangin suuruisen ylihinnan. Tätä OKO:n tarjoamaa hintaa voitiin pitää sitäkin tyydyttävämpänä, kun Ranskassa tukkuhinnat huhtikuusta v. 1930, jolloin frangilaina otettiin, kuluvaan vuoden elokuuhun mennessä, jolloin se erään tyi maksettavaksi, olivat nousseet vain n. 15 %. Täten OKO:n tarjouksen mukaan obligatioiden haltijat saavat ostovoimaa n. 28.5 % enemmän kuin mitä oli sillä rahamäärällä, millä he obligatioita ostivat.

Ranskassa asuvat obligatioiden haltijat olivat kuitenkin jo ennen frangilainan irtisanomista ehtineet järjestäytyä. He olivat perustaneet kaksikin liittoa etujaan valvomaan. Mainittujen liittojen taholta ryhdyttiin lainan irtisanomisen tapahduttua voimakkaaseen valistustyöhön obligatioiden omistajien keskuudessa taroituksella saada heidät pidättymään obligatioiden jättämisestä lunastettaviksi tarjotuin ehdoin ja saada heidät myös vaatimaan suoritusta obligatioista kulta-arvon perusteella.

Mutta tämäkään kulta-arvon mukainen hinta obligatioista ja niiden erääntyneistä kupongeista ei näyttänyt ranskalaisia obligatioiden haltijoita tyydyttävän. Lisäksi he vaativat OKO:n puolestaan suorittamaan ne verot, jotka Ranskan valtio heiltä perii sen voiton johdosta, mikä heille syntyy, kun he saavat obligatioistaan hinnan, joka ylittää niiden nimellisarvon nykyisissä frangeissa. Tämä ns. rahanvaihtovero oli lainan irtisanomisen aikana 24 % mainitusta ylihinnasta.

Eikä tässä vielä kyllin. Vielä toinenkin vero oli ranskalaisten mielestä OKO:n maksettava obligatioiden haltijain puolesta. Kun obligatiolain oli aikanaan laskettu liikkeeseen kurssiin 97 %, niin Ranskan valtio perii nyt, obligatiot kun lunastetaan 100 %:iin, tästä 3 %:n voitosta voittoveroa 24 %. Tämäkin vero olisi ranskalaisten mielestä ollut OKO:n maksettava.

Näiden ranskalaisten vaatimusten mukaan olisi 1 000 frangin obligatiosta jouduttu maksamaan ensinnäkin sen nimellisarvo kulta-arvon mukaan laskien, mikä on 2 465 nykyistä frangia. Tähän tuli lisäksi edellä selostetuista veroista vaadittu erä, yhteensä 370 frangia obligatiolta. *Ranskalaisten vaatimusten mukaan olisi siis 1 000 frangin obligatiosta jouduttu maksamaan 2 835 frangia.* Ranskalaiset tulisivat näin ollen saamaan obligatioistaan nykyisissä frangeissa 183,5 %:n ylihinnan.

Suomen rahassa olisi kustakin obligatiosta ranskalaisten vaatimusten mukaan jouduttu maksamaan 3 650 markkaa, obligation nimellisarvon ollessa 1 555 mk 50 p. Jokaisesta liikkeellä olleesta obligatiosta olisi täten jouduttu kärsimään agiotappiota n. 2 095 markkaa. Kun obligatioita niiden erääntyessä maksettaviksi oli liikkeellä n. 145 000 kappaletta, *olisi niistä lunastettaessa aiheutunut agiotappiota yhteensä n. 304 milj. markkaa.* Tähän olisi vielä tullut lisäksi agiotappio lunastamatta olleista kupongeista, mikä ranskalaisten vaatimusten mukaan olisi ollut n. 13,8 milj. markkaa. *Koko agiotappio olisi näin ollen ollut n. 318 milj. markkaa.*

Punnissa lunastettaessa olisi siitä obligatiomäärästä, mikä oli liikkeellä frangilainan erääntyessä, koitunut agiotappiota yhteensä n. 40 milj. markkaa sekä liikkeellä olleista kupongeista n. 1,8 milj. markkaa. Ranskalaisten vaatimin ehdoin olisi agiotappio jo yksin obligatioista ollut näin ollen 264 milj. markkaa ja kupongeista n. 12 milj. markkaa eli yhteensä n. 276 milj. markkaa suurempi kuin OKO:n tarjoamin ehdoin lunastettaessa.

Oli luonnollista, ettei tällaisiin ranskalaisten kohtuuttomiin vaatimuksiin kat-

sottu voitavan suostua. Niiden johdosta OKO:n taholta ilmoitettiin, ettei se voi ottaa maksaakseen obligatioiden haltijain puolesta edellä selostettuja voitto- ja rahanvaihtoveroja Ranskan valtiolle. Niiden ei katsottu kuuluvan niihin veroihin, jotka OKO oli sitoutunut maksamaan. Tämä ilmoitus aiheutti suuren joukon vastalauseita ja protesteja ranskalaisten pankkien ja obligatioiden haltijain ja heidän liittojensa taholta. Samalla OKO:n taholta viitattiin edellä selostettuihin OKO:n suoritus tapaa puoltaviin perusteluihin.

Obligatioiden erääntymispäivän eli elokuun 15 päivän jälkeen on frangilainaa obligatioita esitetty OKO:n tarjoamin ehdoin lunastettaviksi n. 20 000 kappaletta. Näiden lunastuksesta on aiheutunut agiotappiota yhteensä n. 5.4 milj. markkaa. Jos nämä obligatit olisi jouduttu lunastamaan edellä selostetuilla ranskalaisten vaatimilla ehdoin, olisi jo nyt lunastetusta obligatiomäärästä aiheutunut agiotappiota yhteensä n. 42 milj. markkaa eli 36.6 milj. markkaa enemmän kuin mitä lunastettaessa on todellisuudessa syntynyt.

Kuten esitetystä on ilmennyt, on ranskalaisten obligatioiden haltijain vaatima hinta ollut noin kaksi kertaa OKO:n tarjoamaa hintaa korkeampi, ranskalaiset kun ovat vaatineet obligatiolta Suomen rahassa n. 3 650 ja OKO on tarjonnut n. 1 825 markkaa.

Neuvottelujen aikaansaamiseksi asiassa saapui Helsinkiin lokakuun 14 päivänä kolme obligatioiden haltijain liiton edustajaa, jotka samalla sanoivat edustavansa Ranskan hallitusta.

Neuvottelujen alussa suomalaisten neuvottelijain taholta tehtyyn tiedusteluun, voisivatko neuvottelijat taata jonkin varman vähimmäismäärän siihen hintaan, josta neuvotteluissa mahdollisesti sovittaisiin, ranskalaiset neuvottelijat vastasivat, että sitä he eivät voi tehdä. Heidän edustamansa liitot voisivat vain kehoittaa jäseniään luovuttamaan obligationsa sovitusta hinnasta ja Ranskan hallitus ei sen jälkeen enää tukisi obligatioiden haltijain muita vaatimuksia. Mahdollisuudet riittäisyyksiin kultaehdosta olisivat näin ollen jääneet edelleen avoimiksi. Alimmaksi hinnaksi, jolla ranskalaiset neuvottelijat ilmoittivat voivansa suostua sopimukseen, he esittivät 75 % yli obligatioiden nykyisen puntanimellisarvon. Obligation hinta olisi tällöin Suomen rahassa n. 3 190 markkaa. Suomalaisten neuvottelijain taholta taas viitattiin jo edellä selostettuihin perusteluihin, joiden mukaan tarjottua hintaa täytyy pitää täysin tyydyttävänä.

Lainasta ulkona olevasta obligatiomäärästä, yhteensä n. 125 000 kappaleesta, aiheutuisi ranskalaisten neuvottelijain vaatiman hinnan mukaan lunastettaessa agiotappiota yhteensä n. 204 milj. markkaa. Puntanimellisarvon mukaan lunastettaessa olisi agiotappio samasta obligatiomäärästä 33.8 milj. markkaa eli siis n. 170 milj. markkaa vähemmän.

Kun ranskalaisten neuvottelijain ehdot olivat tällaiset, ei neuvotteluissa voitu päästä sovintoon.

Saksa (Härvalla)

Sveitsi

Mukari Pungo 5:50

Isokkia

Slovakia

Prvola Lt 775:—

$$\frac{\frac{24}{1000}}{1750} = \frac{\frac{15}{25}}{x}$$

$$x = \frac{175 \overline{) 43.75}}{16} \begin{array}{r} 175 \overline{) 43.75} \\ \underline{16} \\ 15 \\ \underline{12} \\ 30 \\ \underline{28} \\ 20 \end{array}$$

Lainan obligatioiden lunastettaviksi esittäminen on viime aikoina pysähtynyt ja suurena syynä siihen ovat todennäköisesti olleet Suomesta käsin levitettyt väärät tiedot mahdollisuuksista ylihintojen maksamiseen ja sellaiset suomalaisten lehtien kirjoitukset kuin tämän selostuksen alussa on mainittu. Obligatioiden, jotka, ihme kyllä, irtisanomisesta huolimatta edelleen noteerataan Pariisin pörssissä, kurssien muutokset osoittavat tällaisten huhujen ja kirjoitusten huomattavasti kohottaneen näitä kurseja.

Asian oikeudellinen puoli on selostettu seuraavassa professori *Kyösti Haatajan* lausunnossa.

Valde Hyvönen.

Kysymys kultaehdon pätevydestä kansainvälisissä velkasopimuksissa.

Prof. Kyösti Haatajan eduskunnan lakivaliokunnassa esittämä asiantuntijalausunto.

Esillä olevaan eduskunta-aloitteeseen sisältyvä lakiehdotus tulee hyväksyttynä olemaan yhtenä lisänä niihin moniin kultaklausuulilakeihin, joita ulkomailla on viime aikoina laadittu.

Tällaista lakiehdotusta vastaan on julkisuudessa huomautettu, että se tietää sopimukseen perustuvan velkasuhteen muuttamista toisenlaiseksi sisällöltään, ja kun jokaisen oikeusjärjestyksen perusajatuksia on, että voimassa olevat sopimukset ja oikeussuhteet on sellaisinaan valtiovallan toimesta suojeltava, niin tuollainen lainsäädäntö tulisi olemaan tätä oikeusjärjestyksen peruskäsitystä vastaan ja on siitä syystä hyljättävä. Asian tämän puolen valaisemiseksi on esitettävä seuraavia näkökohtia.

Velkasopimuksien sisällystä koskevien uusien käsityksien esille tuleminen.

Sen pitkän sodattoman ja rauhallisen ajanjakson kuluessa, joka ennen maailmansotaa oli Euroopan suurkansojen keskuudessa vallinnut, oli sekä lainsäädäntö että oikeuskäyttö muodostunut silloisten olosuhteiden mukaiseksi. Niissä oli yhtenä peruskulmakivenä sopimuksien sanamuodon tarkka noudattaminen. Myös oikeustieteen opit olivat tuon käsityksen pohjalle rakennetut, ilman että siinä oli mitään tinkimisen ja poikkeuksien varaa. On myös ymmärrettävää, että vanhempi lakimiespolvi on kauttaaltaan imenyt itseensä nuo opit sellaisinaan eikä näe mitään poikkeusta niistä mahdolliseksi. Jo tältä kannalta on sellaisten huomautuksien esiintyminen esillä olevaa aloitetta vastaan, kuin edellä on esitetty, ymmärrettävää. Tosiasia kuitenkin on, että maailmansota sekä sen jälkeen tapahtuneet taloudel-

liset mullistukset ovat tuoneet oloihin sellaisia perusteellisia muutoksia, jotka ovat vieneet pohjan olosuhteiden arvostelemiselta aikaisemmalla pohjalla ja pakottaneet tarkistamaan aikaisempia sekä taloudellisia että oikeudellisia oppeja sekä myöskin järjestämään aikaisemmalta ajalta voimassa olleita, sopimukseen perustuvia velkasuhteita oleellisesti uudelle pohjalle, muuttuneiden olosuhteiden mukaisiksi. Tällaisista laeista on mainittava Saksassa siellä tapahtuneen rahan arvon romahduksen jälkeen laadittu yleinen velkasuhteiden uudelleen arvioimista koskeva laki (Aufwertungsgesetz) heinäkuun 16 p:ltä 1925, sekä ns. kultaklausuulilait, jotka muodossa tai toisessa ja enemmän tai vähemmän pitkälle menevässä mitassa ovat julistaneet velkasitoumuksissa olevat kultaehdot mitättömiksi. Tällaisia lakeja on annettu Ruotsissa kesäkuun 17 p:nä 1932, Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa kesäkuun 5 p:nä 1933, Norjassa heinäkuun 6 p:nä 1933, Belgiassa maaliskuun 20 p:nä 1935, Saksassa kesäkuun 26 p:nä ja joulukuun 5 p:nä 1936, Tshekkoslovakiassa lokakuun 9 p:nä 1936, Tanskassa marraskuun 27 p:nä 1936, Kanadassa huhtikuun 10 p:nä 1937, Itävallassa huhtikuun 27 p:nä 1937 sekä Hollannissa toukokuun 24 p:nä 1937. Mainita voidaan myös, että Saksassa on elokuun 17 p:nä 1938 annettu laki »über eine Bereinigung alter Schulden», jonka tarkoituksena on järjestää pulakausien johdosta epäsuhteeseen joutuneita velkoja niin, että velkasuhteet jäävät voimaan, mutta että niiden määrä ja suoritustapa järjestetään uusien olosuhteiden mukaisiksi ensi sijassa vapaaehtoisilla sopimuksilla, toisessa tuomioistuintietä.

Sellaisia eri oikeusasteiden antamia tuomioita, joissa sopimukseen sisältyvää kultaehto ei ole määrätty sovellettavaksi, on eri maista hyvin suuri joukko.

Nimellismääräinen ja arvomääräinen teoria.

On luonnollista, etteivät enemmän lainsäätäjä kuin lainkäyttäjäkään ole omaksuneet pitkälle meneviä poikkeuksia voimassa olevista sopimuksista ja siitä, mikä aikaisemmin on ollut oikeaksi katsottuna, ilman varsin päteviä perusteita ja perusteluita. Kun ryhdymme tarkastamaan näiden perusteiden ja perustelujen opillista pohjaa, joudumme kiinnittämään huomiota seuraaviin näkökohtiin.

Rahassa täytettävien sitoumusten oikean sisällyksen arvostelussa törmää nykyisin vastakkain kaksi eri teoriaa, nominalistinen ja valoristinen teoria eli suomeksi nimellismääräinen ja arvomääräinen teoria. Nimellismääräteorian mukaan on rahan arvo velkasuhteessa kokonaan merkitystä vailla ja on siis velkasuhde, rahan arvon mahdollisista muutoksista riippumatta, arvosteltava yksinomaan velkasitoumuksessa määrätyn rahan nimellisarvon mukaan. Tämä oppi on ollut ennen maailmansotaa kauttaaltaan sekä oikeus- että talousmaailmassa vallitsevana ja tämä asiantila on ollut luonnollisena seurauksena siitä, että rahan arvo on eri maissa pysynyt suurin piirtein katsoen jatkuvasti samana.

Valoristisen eli arvomääräisen teorian mukaan rahavelkasitoumuksen määräys suorituksesta rahassa tarkoittaa vain sitä, että suoritus on tapahtuva rahassa eikä

esim. luonnontuotteissa tms. Pääpaino sopimuksen sisällyksessä ei ole sen mukaan itse siinä rahamäärässä, joka on sitoumuksessa mainittu, vaan velkasuhteen sisälön arvossa eli siis siinä arvossa, joka velkasitoumuksen perusteella tuli velallisen hyväksi. Velallinen on tämän teorian mukaan velvollinen suorittamaan velkojalle takaisin sellaisen määrän rahayksikköjä, joka vastaa sitä arvoa, minkä velallinen sai velkasitoumuksen perusteella hyväkseen velan antajalta. Nominalistisen teorian mukaan rahavelka on arvioitava sen kurssin mukaan, jonka valtiotalta rahalle kulloinkin määrää, ja siis rahan nimellisarvon mukaan. Valoristisen teorian mukaan taas rahavelka on arvioitava sen todellisen arvon mukaiseksi. Nominalistisen teorian mukaan velallinen saa hyväkseen kaiken hyödyn, joka johtuu rahan arvon alentamisesta, ja kaiken sen vahingon, joka johtuu rahan arvon noususta. Kun valoristisen teorian mukaan velan määrä on arvioitava siihen rahamäärään, joka vastaa velkasuhteen alkuperäistä todellista arvoa, ei rahan arvon muutos aiheuta kummallekaan asianosaiselle hyötyä eikä vahinkoa. Rahavelan sitomisen kultaan selettää valoristinen teoria siten, että kun kaikkien maiden valuutat ovat määrättyssä arvosuhteessa toisiinsa, niin kultaehdolla pyritään siihen, että tämä oikea suhde näiden eri rahojen arvojen kesken säilyy sekä että velkojan saatava ja velallisen velka tulevat siten kerta kaikkiaan määrättyyn oikeaan suhteeseen toisiinsa.

Nimellismääräinen ja arvomääräinen teoria eivät joudu käytännössä ristiriitaan keskenään niin kauan kuin rahan arvo pysyy suurin piirtein muuttumattomana. Nimellismääräinen teoria nojautuukin kokonaan ajatukseen rahan arvon muuttumattomuudesta. Jokaisen valtiovallan velvollisuus on luonnollisesti koettaa pysyttää rahan arvo muuttumattomana. Valtiovalta ei kuitenkaan pysty aina tätä velvollisuuttaan täyttämään eikä aina edes tahdo syystä tai toisesta sitä täyttää. Täten tulee itse rahan arvoon huomattavia muutoksia ja voidaanpa itse rahajärjestelmä muuttaa oleellisesti toiseksi. Kun näin tapahtuu, on velkasuhteen nimellismääräisenä pysyttämislä mennyt pois se pohja, jolle se on ollut alkujaan rakennettuna. Ainoa oikea menettely on silloin turvautua velkasuhteen arvioimisessa arvioimisteoriaan ja arvostella indeksilukujen perusteella se määrä, johon velka on ollut alkujaan sovittuna.

Kansainvälisissäkin velkasuhteissa voidaan pitää rahan kulta-arvosta kiinni vain niin kauan kuin valuutta on kultaan sidottuna tahi kun sen arvo ei kultaan nähden sanottavasti muutu. Jos valtio siirtyy kokonaan toiseen rahayksikköön, on sen samalla määrättävä uuden ja entisen yksikön keskinäinen arvo ja on velkasuhteiden arvioimisissa tätä suhdetta noudatettava. On nimenomaan huomautettu, että ellei valtio pidä rahansa arvoa stabiilina, niin se ei myöskään voi vaatia, että velkasuhteiden arvo olisi, vastoin tosiasioita, pidettävä rahan nimellisarvon mukaisesti stabiilina. Rahan nim. tulee olla todellisena arvon mittana ja välittää samansuuruisia arvoja. Jos rahan arvon muuttuessa nimellismääräistä oppia seurattaisiin, tulisivat eri suuruiset arvot yhtäläistetyiksi, mikä ei olisi oikein ja

aiheuttaisi suurta sekaannusta talouselämään. Valtion on siis tehtävä johtopäätöksensä siitä, että se ei pysty pitämään rahaa pysyvänä arvon mittana. Englantilainen Younger ja ranskalainen Schkaff ovat myös huomauttaneet, että jos molemmat asiapuolet olisivat kultaehtoista velkasopimusta tehdessään ajatelleet rahan arvon perinpohjaista muuttumista, eivät he olisi kultaehtoista sopimusta tehneet, sillä se on tehty rahan pysyvää stabiilitettä silmällä pitäen ja siihen perustuen.

Esimerkkejä nimellismääräisen teorian seurauksista.

Muutamina osoituksina niistä seurauksista, joihin nominalistisen teorian tarkka noudattaminen veisi, voidaan mainita seuraavia esimerkkejä.

Kun Saksan raha romahti, ryhtyivät Saksassa toimivat ulkomaiset henkivakuutusyhtiöt maksamaan vakuutetuille tulevat vakuutusmaksuerät huonoissa paperimarkoissa niiden nimellisarvon mukaan, mutta vaativat sen sijaan lainattujen pääomiensa korot ja kuoletukset suoritettaviksi kulta-arvon mukaan. Tällaista rahan arvon alentamisesta johtunutta selvästi moraalitonta menettelyä eivät Saksan tuomioistuimet ole katsoneet sallittavaksi.

Eräässä tapauksessa oli vuokramiehen vuokramaksu sovittu suoritettavaksi frangeissa, vaikka hänelle oli pidätetty oikeus suorittaa se myös guldeneissa tai Saksan markoissa, ja oli samalla määrätty frangin ja markan suhde. Kun vuokramies sitten rupesi maksamaan suorituksiansa huononnetuissa markoissa, katsoi oikeus, että vaikka niin oli sovittu, niin tuollainen menettely oli markan arvon romahtamisen jälkeen vastoin kohtuussääntöä (Treu und Glauben).

Tällaisia ja monia muita tapauksia joutuivat tuomioistuimet Saksan markan romahtamisen jälkeen järjestämään yleisen kohtuuseriaatteen pohjalla, ilman uusia nimenomaisia säännöksiä. Yleinen rahan arvon romahtamisesta aiheutunut taloudellinen epävarmuus ja sekavuuden tila pakotti kuitenkin lainsäädännöllisiinkin järjestelyihin. Asiassa 16/7 1925 aikaansaadun Saksan arvioimislain mukaan yksityistapauksissa toimeenpantava velkasuhteen uusi arvioiminen oli tapahtuva yleisen kohtuussäännön perusteella, joka vaati velallisen ja velkojan keskinäisen suhteen uudelle pohjalle rakentamista. Tätä on arvovaltaiselta tietoisopilliselta taholta perusteltu mm. sillä, että jos rahan arvon alenemisen jälkeen suoritettaisiin vain velan nimellismäärä ja siis suorituksen paljous todellisuudessa arvolleen huomattavasti pieneni, niin aiheuttaisi rahan arvon aleneminen toiselle asianosaiselle oikeudetonta hyötymistä ja siis sellaista omaisuusarvon siirtymistä, jolta todellisuudessa oikeudellinen pohja puuttuisi. Saman ajatuksen oli valtakunnan-oikeus jo aikaisemmin eräissä tapauksissa pannut ratkaisunsa pohjaksi. Tällaiselle pohjalle laadittu arvioimislaki on yhtenä osoituksena siitä, kuinka kaiken lainsäädännön ja oikeuselämän pohjana oleva kohtuusnäkökohta voi saattaa poikkeamaan vanhojen katsomuksien mukaisesta sopimuksien sitovaisuutta ja velkasuhteiden nimellismääräisyyttä koskevista käsityksistä.

Kultaehtolainsäädännön perusteluja eri maista.

Niistä perusteluista, joita eri maissa on esitetty kultaehtolainsäädännölle, on tässä esitettävä seuraavia otteita.

Kun Saksassa asetuksella joulukuun 5 p:ltä 1936 ulotettiin saman vuoden kesäkuun 26 p:nä annetun kultaklausuulilain säännökset koskemaan myös arvopaperivelkoja, lausuttiin tämän toimenpiteen perusteluksi, että jos ulkomainen valtio alentaa rahansa arvoa, niin tästä toimenpiteestä on tehtävä se johtopäätös, että valtakuntien väliset velkasitoumukset tulevat samalla tämän uuden alennetun valuutan mukaisiksi. Siinä kohden ei ole eroa sen seikan perusteella, onko kultaehto olemassa vai eikö, sillä vaatimukset, jotka kultaehdosta johdetaan, *eivät ole valtioiden välisen rahaliikkeen kysymyksessä ollessa sopuoinnussa (nicht vereinbar) tarkoituksellisen rahan arvon alentamisen kanssa.*

Kun Tanskassa säädettiin lailla marraskuun 27 p:ltä 1936, että jos ennen 29/9 1931 tehdyssä velkakirjassa oli ehto, jonka mukaan velka oli maksettava kultakruunuissa tahi muuten määrättyinä määränä kultaa, niin velkojalla ei ollut oikeutta saada pääomaansa eikä korkojansa kulta-arvon mukaan, perusteltiin tätä hallituksen esityksessä seuraavalla tavalla. Sanottiin, että kultaklausuuleja sopimuksiin otettaessa pidettiin lähtökohtana sitä, että kulta olisi pysyväinen arvon mitta. Yhdenmukaisesti sen suunnan kanssa, joka uusimpana aikana oli ollut toisten maiden oikeudessa havaittavana ja jonka mukaan siirryttiin pois kultaehtojes ehdottomasta sitovasta voimasta, oli katsottava kohtuuttomaksi, että sellaisissa velkakirjoissa olevat kultaehdot, jotka oli tehty ennen 29/9 1931, jolloin Tanskan raha irroitettiin kullasta, voitaisiin edelleenkin vaatia noudatettaviksi. Edellytykset tällaisiin kultaehtoihin olivat lakanneet sen jälkeen kuin käytännöllisesti katsoen kaikki maat olivat katsoneet itsensä pakotetuiksi lakkauttamaan paperirahan kullalla lunastamisen sen entisen arvon mukaan sekä lakanneet pitämästä kultaa arvon mittana, koska sen käyttö sellaisena olisi aiheuttanut epäedullisia taloudellisia seurauksia. Kultaehtojes ylläpitäminen aiheuttaisi sen, että velkoja voisi saada itselleen velalliseen nähden kohtuutonta etua siitä huolimatta, että molemmat asianosaiset voivat, silloin kuin kultaehdosta sovittiin, edellyttää, että kulta jatkuvasti olisi pysyvänä arvon mittana, eivätkä voineet edellyttää, että se, kuten oli tapahtunut, nousisi hinnassa siten, että raha irroitettaisiin kullasta.

Pohjois-Amerikan Yhdysvaltain kultaklausuulilainsäädännöstä on tässä mainittava seuraavia seikkoja. Vuoden 1933 alkupuoliskolla irroitettiin raha kullasta arvonmittaajana. Siinä tarkoituksessa kumottiin setelien kullalla lunastaminen ja säädettiin kaikki kultaraha otettavaksi valtion haltuun ja korvattavaksi seteleillä. Paperiraha säädettiin lailliseksi maksuvälineeksi kaikissa suorituksissa. Kultaklausuuleihin nähden määrättiin, että sellaiset sitoumukset, joissa tällainen ehto oli, voitiin ehdosta huolimatta maksaa paperirahalla aivan kuten muutkin sitoumukset. Viimeksi mainitun säännöksen perusteluissa todettiin, että kullan asema kaupassa

ja liikenteessä koski julkista etua ja oli sen johdosta valtiiovallan järjestelyjen alainen. Vallitseva pula oli osoittanut, että sellaiset sitoumukset, joiden tarkoituksena oli antaa velkojalle oikeus vaatia maksua kullassa, olivat vastoin kongressille kuuluvaa valtaa järjestellä Yhdysvaltain rahan arvoa ja olivat ristiriidassa kongressille kuuluvan oikeuden kanssa pitää kaikkina aikoina sama maksuarvo rahayksiköllä, joka oli lailliseksi maksuvälineeksi määrätty. Tuollaiset sitoumukset, joilla varattiin velkojalle oikeus vaatia kullanarvoista suoritusta, olivat ristiriidassa yleisen hyvän kanssa. Siitä syystä säädettiin, että jokainen sitoumus, olipa siinä kultaehto tai ei, oli laillisesti maksettu, kun se maksettiin maksupäivänä laillisella maksuvälineellä sen nimellisarvoon, dollari dollarista.

Täten siis säännös kultaehdoista tehtiin myös takautuvaksi, ja sitoumus, johon tuollainen ehto oli otettu, säädettiin maksettavaksi aivan niinkuin tuollaista ehtoa ei olisi ollutkaan ja siitä riippumatta, oliko kysymyksessä julkinen vai yksityinen velka.

Tuomioistuinten ratkaisuja kultaehtoasioissa.

Edellä esitetty Amerikan lainsäädäntö aiheutti Ruotsin tuomioistuimissa oikeudenkäynnin, joka tässä on mainittava.

Vakuutusyhtiö Skandia oli sijoittanut yhtiön varoja ostamalla vuosina 1931—33 Ruotsin valtion Amerikasta ottaman dollarilainan obligatioita, jonka lainan ottaminen oli tapahtunut valtiovelkakonttorin kautta. Kun sitten Amerikan kulta-klausuulilainsäädäntö oli annettu, kieltäytyivät sen perusteella sekä asianomainen Amerikan pankki että Ruotsin valtiovelkakonttori lunastamasta obligatioiden kupongeita niiden kulta-arvon mukaan, katsoen Amerikan silloisen paperirahan niihinkin nähden lailliseksi maksuvälineeksi. Tästä syntyi oikeusjuttu vakuutusyhtiön ja valtiovelkakonttorin välillä. Tuloksena oli, että Ruotsin korkein oikeus tuomiossaan tammikuun 30 p:ltä 1937 ratkaisi asian niin, että Amerikan kultaklausuulilainsäädännön perusteella voimassa oleva Amerikan paperiraha oli sopimukseen sisältyvästä kultaehdosta huolimatta katsottava näihinkin obligatioihin nähden lailliseksi maksuvälineeksi.

Sellaisista tuomioistuimen ratkaisuista, joissa Amerikan Yhdysvaltain kulta-klausuulilaki on pantu määräämään myös ulkomaisissa sitoumuksissa, on tässä mainittava edellä mainitun Ruotsissa annetun ratkaisun lisäksi Tanskan korkeimman oikeuden tuomio joulukuun 13 p:ltä 1934, Alexandrian appellituomioistuimen ratkaisu helmikuun 15 p:ltä 1936, Hollannin korkeimman oikeuden ratkaisu maaliskuun 13 p:ltä 1936, Itävallan korkeimman oikeuden tuomio heinäkuun 10 p:ltä 1936, jolla Amerikan laki määrättiin noudatettavaksi, vaikka velallinen oli Itävallan valtio, Haagin ylioikeuden tuomio joulukuun 24 p:ltä 1936 ja Englannin lordien huoneen tuomio huhtikuun 9 p:ltä 1937.

Erästä kultaehto koskevassa Haagin kansainvälisen tuomioistuimen tuomiossa heinäkuun 12 p:ltä 1929 sanotaan mm. seuraavaa: »On kuitenkin syytä huomauttaa,

että se laki, jota tuomioistuimien katsoisi oikeaksi soveltaa puheena oleviin obligatioihin, voi olla määrättyllä alueella vaikutukseton sen johdosta, että tällä alueella on voimassa kansallinen laki, joka on julkisoikeudellista laatua ja jota ehdottomasti on sovellettava, vaikka sopimus olisikin tehty vieraan maan lakien alaisena». Tässä siis Haagin kansainvälinen tuomioistuin edellyttää tuollaiset erikoislait mahdollisiksi.

Käsityksiä kultaehdosta oikeustieteessä.

Myös oikeustieteen alalla ovat uudet näkökohdat, jotka kokonaan poikkeavat aikaisemmista sopimuksien sitovaisuutta sellaisinaan terottavista opeista, alkanee saada jalansijaa. Esimerkkeinä mainittakoon seuraavia otteita.

Kansainvälisen yksityisoikeuden viidennessä painoksessa, joka on painettu Wienissä v. 1934, Gustav Walker käsittelee myös rahan arvon alenemisen aiheuttamia probleemeja kansainvälisen yksityisoikeuden kannalta. Hän huomauttaa, että rahan arvon alenemisen vaikutuksilta on pyritty velkasuhteissa säästymään mm. kultaehdotoksopimuksilla, mutta että yksityiset valtiot ovat valtion sisäisellä lainsäädännöllä ottaneet niiltä voiman, minkä johdosta niiden arvo on vain suhteellinen.

Hän sanoo (siv. 457), että jos ulkomainen raha, jolle velkasitoumus on tehty, alennetaan, niin kotimaisen tuomarin on seurattava niitä sääntöjä, jotka on annettu vanhan ja uuden rahan keskinäisestä suhteesta. Hän sanoo, että tätä vaatii myös yleinen kohtuussääntö. Mitä olisi velkojalla ja velallisella rehellisinä ihmisinä muuta odotettavana. Velkamääränä on määrätty määrä toisen valtakunnan rahaa. Sopimuksen sisällyksenä on, ettei velka koske hopeaa eikä kultaa, vaan että raha on velkasuhteen sisällyksenä, ja määrätty rahasumma. Velkasuhteiden uudelleen arvioimista koskevan lain sisällyksestä hän sanoo, että se muuttaa velkasuhteen sisällön panemalla sovitun velkamäärän sijalle toisen velkasumman. Tämä ei muuta itse rahalainsäädäntöä.

Sellainenkin nimellisarvo-opin kannattaja kuin saksalainen professori Nussbaum sanoo, että rahan arvon alennuttua ei ollut yleisen kohtuussäännön mukaista panna markka markan veroiseksi, ja että luonnollisesti ne, jotka rahan arvon alenemisesta kärsivät, tunsivat tuollaisen säännön ilkeäksi ivaksi.

Merkille pantava on norjalaisen oikeusoppineen Knophin esitys aikakauskirjassa TfRV v. 1937, joka, vaikka se oleellisesti koskee toisia kysymyksiä kuin mitä tässä on esitetty, kuitenkin on kultaklausuuliehtojen ehdottomalle oikeusvoimalle kielteinen.

Juristische Wochenschriftin viimeisessä numerossa viime lokakuun 8 p:ltä on ministerialineuvos tohtori Janda Wienistä tehnyt selkoa Itävallan kultaklausuulilainsäädännöstä. Hän toteaa, että rahalla, jotta se voisi täyttää tehtävänsä, tulee olla stabiili arvo, sillä sen tulee, itse aina saman arvoisena pysyen, voida pätevästi ilmaista muiden hyödykkeiden arvo sekä tehdä mahdolliseksi niiden vaihtaminen paikkaan ja aikaan katsomatta. Jos valtio antaa paperirahaa, tulee sen pitää huolta, että se joko kykenee sen aina arvometallilla lunastamaan taikka että se voi-

daan aina vaihtaa valtion sille antaman arvon mukaiseen määrään muuta tavaraa. Kirjoituksessa todetaan, että kultaehdot, jotka voivat normaalisisäisissä oloissa käydä, muuttuvat pula-aikana sellaisiksi, ettei niitä voida toteuttaa, ja että nykyaikainen valtio ei voi niiden toteuttamista sellaisinaan katsoa toimeentönnä, vaan on valtion joko otettava ne itse kantaakseen tahi kohtuullisella tavalla alennettava velkojan niihin perustuvaa saatavaa velalliselta. Täten valtiovalta joutuu puuttumaan yksityisoikeudelliseen sopimusoikeuteen. Moraalisen perustelun ohella on tällaisen toimenpiteen juridisena perusteluna valtion oikeus rahalliseen määräämisvaltaan ja siihen, ettei voida sallia, että osa kansasta joutuu valuuttaolojen epäjärjestykseen joutumisen johdosta oleellisesti kokonaan erilaiseen asemaan kuin toiset kansanosat. Tällaisista syistä on Itävallassa lukuisilla eri laeilla, joista kirjoituksessa tehdään selkoa, osittain kultaklausuulit kokonaan kumottu ja osittain tunnustettu ulkomaisille kultaklausuulilaeille voima myös Itävallan sisäisissä oikeussuhteissa. Kirjoituksessa huomautetaan Itävallan lainsäädännön asiassa osoittavan, minkälaisiin problemeihin, minkälaisiin vaikeuksiin sekä minkälaisiin monimutkaisiin toimenpiteisiin kultaklausuulit voivat rahan arvon muuttuessa johtaa, ja huomautetaan, että on mahdotonta ajatella nykyaikaisen valtion jättävän laajoja kansaluokkia niihin vaikeuksiin, joita kultaehtoisten sopimuksien sellaisinaan voimassa pysyttäminen tuottaisi, vaan että on pakko ryhtyä toimenpiteisiin, jotka eivät ole yksityisen vapaan sopimusoikeuden mukaisia ja jotka rajoittavat velkojan oikeuksia velallisen eduksi.

Täten siis voidaan todeta, että niinhyvin lainsäädännössä kuin lainkäytössä ja oikeustieteessäkin ovat sodanjälkeisen ajan taloudelliset ja rahataloudelliset mullistukset pakottaneet huomattavassa mitassa luopumaan vanhasta vallitsevana olleesta opista, joka koski velkasopimuksien nimellismääräistä sitovaisuutta. On todettu, että tämä oppi sellaisenaan johtaisi huomattaviin omaisuusarvojen siirtymisiin, joka ei ole ollut sopimuksien tarkoitus, ja joka lisäksi olisi vastoin kaikessa lainsäädännössä ja lainkäytössä määräävänä olevaa yleistä kohtuussääntöä.

Eräitä piirteitä Ranskan rahalainsäädännöstä.

Kun puheena oleva laki tulisi koskemaan myös OKO:n Ranskasta v. 1930 ottamaa frangilainaa, on vielä tarkastettava, miten Ranska on asiansa näissä kysymyksissä pyrkinyt järjestämään.

Ranskan rahalain mukaan lokakuun 1 p:ltä 1936 oli ulkomaalaisten, joilla oli frangivelkoja Ranskaan, maksettava ne rahan arvon alentamisen jälkeenkin niiden vanhan arvon mukaan, siihen katsomatta, oliko niissä kultaehto vai ei. Tämä Ranskan kannalta hyvin itsekäs säännös aiheutti heti suurta huomiota ja suuttumusta, ja kävi ilmeiseksi, että ulkomaiset velalliset eivät tulisi tällaista säännöstä tunnustamaan. Tuloksena oli, että se kumottiin helmikuun 18 p:nä 1937 annetulla lailla. Samalla kuin Ranskan lainsäädäntö on lähtenyt siitä, että kotimaisessa

lainanannossa on sovittua nimellismäärää rahan arvon muutokseen katsomatta seurattava, siitä huolimatta onko kultaehto vai ei, katsotaan sen sijaan suhteissa ulkomaihin kultaehto sallituksi ja päteväksi. Tämän mukaan siis Ranskan valtiovalalla on täysi valta muutella frangia niinkuin se tahtoo ja tehdä paperiraha lailliseksi maksuvälineeksi kaikissa kotimaisissa velkasuorituksissa, mutta ulkomaiset velalliset on jätetty siihen asemaan, että niiden olisi aina, ainakin jos on kultaehto olemassa, maksettava velkansa sen nimellismäärän mukaan, joka kullalla sopimusta tehtäessä oli, kullan arvon muutokseen kokonaan katsomatta. Loogilliselta ja kohtuusnäkökohtien kannalta tätä tällaista kantaa ei voi ollenkaan ymmärtää. Sen sijaan se ymmärrettävästi on ranskalaisille itselleen hyvin käytännöllinen. Se antaa ranskalaisille velkojina vain oikeuksia, mutta ei aseta heille mitään velvollisuuksia. He voivat muuttaa rahansa arvoa aivan niinkuin he haluavat ja niinkään vaikuttaa kullan arvon muutoksiin niiden huomattavien kultamäärien perusteella, mitä heillä on, ja edellyttää, että ulkomaalaisten velallisten olisi ilman muuta alistuttava kaikkiin niihin kohtuuttomuuksiin, joita tällaisen järjestelmän pohjalla voidaan heille suunnitella ja aiheuttaa.

Keskuslainarahaston frangilaina-asia.

Siitä, minkälaisiin kohtuuttomuuksiin ja omaisuusarvojen siirtymisiin ranskalaisien vaatimuksien seuraaminen OKO:n frangilaina-asiassa johtaisi, voidaan osoitukseksi mainita, että Ranskan tukkuhinta-indeksi on huhtikuusta 1930 kuluvan vuoden elokuuhun mennessä noussut vain 15 %:lla ja että elinkustannusindeksi on noussut samana aikana 15.5 %:lla, mutta että jos OKO maksaa, kuten se on tehnyt ja edelleen tahtois tehdä, velkasitoumukset punnissa nimellisarvon mukaan, niin ranskalaiset saavat silloin 44 %:n korotuksen velkasumman todelliseen nimellisarvoon frangeissa. Tämä ei kuitenkaan ranskalaisia tyydytä, vaan he tahtovat saada vielä enemmän, täyden kulta-arvon määrän, kullan arvon muuttumisesta ollenkaan välittämättä, ja välittämättä siitä, että kulta on kultakannasta luopumisen johdosta menettänyt ominaisuutensa olla rahan arvon mittana ja muutunut tavaraksi. Tarvitsee vain mainita, että kullan arvo on yllä mainittuna aikana noussut muiden tavarain tukkuhintoihin verrattuna Suomessa 88 %, Englannissa 100 % ja Ranskassa 111 %. Tätä ranskalaisten vaatimusta ei voida maamme kannalta katsoa oikeaksi eikä se ole myöskään oikea niitä taloudellisia ja oikeudellisia näkökohtia silmällä pitäen, joista edellä on tehty selkoa ja jotka maailmassa varsin yleisesti pannaan tällaisissa asioissa määrääviksi.

Asiassa on vielä otettava huomioon, mitä hallitus sanoo kultakantakysymyksestä eduskunnassa paraikaa käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä Suomen Pankin ohjesäännön muuttamisesta. Esityksessä todetaan, että kulta on menettänyt merkityksensä kiinteänä arvon mittana ja muuttunut tavaraksi muiden tavaroiden rinnalla, ja ettei muuta siihen verrattavaa arvon mittaa ole löytynyt. Kullan hinta

rahassa arvioituna vaihtelee kysynnän ja tarjonnan mukaan maailman kultamarkkinoilla ja näihin taas vaikuttaa kansainvälisessä politiikassa vallitseva tilanne ja eri maissa esiintyvä talouselämän kehityssuunta ja näihin pohjautuva kansainvälinen keinottelu. Tavaroiden hinnat eivät ole seuranneet kullan hinnan vaihteluita, vaan kulkeneet omia teitään, joiden kuoppia ja mutkia raha- ja talouspolitiikalla eri maissa on pyritty tasoittamaan. Esityksessä todetaan, ettei näytä todennäköiseltä, että ainakaan lähimmässä tulevaisuudessa päästäisiin mihinkään yhteiseen kiinteään arvonmittaan perustuvaan yhtenäiseen kansainväliseen rahakantaan. Esitykseen liittyvässä liitediagrammissa osoitetaan, että kullan hinta Lontoossa on vuoteen 1932 verrattuna nykyään n. 100 % korkeampi kuin Englannin tukkuhinta-indeksi. — Tämä mitä hallitus näin esittää sekä edellä mainitut toiset %-luvut ovat selvänä osoituksena siitä, minkälaisiin kohtuuttomuuksiin ja omaisuusarvojen siirtoihin kultaehdon nimellisarvoinen noudattaminen ulkomaisissa velkasitoumuksissa johtaisi ja kuinka välttämätöntä on, että valtiolta käy tällaisia kohtuuttomuuksia meilläkin järjestämään aivan samalla tavalla kuin monissa muissa maissa on aikaisemmin tapahtunut.

Eräitä julkisuudessa tehtyjä väitteitä.

Meillä on julkisuudessa väitetty, että Suomen kansa ei »rehellisenä ja täsmällisenä maksajana» voisi säätää sellaista lakia kuin nyt on kysymyksessä, ja että kansamme sellaisen lain kautta »julistautuisi osittain maksukyvyttömäksi», ja ettei tällaisen lain kautta pidettäisi sitä »miehen sanaa», jota Suomessa on aina pidetty arvossa, vieläpä että lainanantaja joutuisi tällaisen lain johdosta kärsimään ja että tällainen laki tietäisi lainsäädäntöteitse tapahtuvaa sopimuksen rikkomista.

Tällaiset väitteet ovat selitettävissä vain siten, että niiden tekijät eivät tunne mitään siitä, mitä edellä olen selittänyt tällaisen lain oikeudellisista edellytyksistä. Ne perustuvat siihen oikeudelliseen käsitykseen, joka vielä vuosisadan vaihteessa oli pitkäaikaisen normaaliolotilan vallitessa muodostunut ja jonka silloinen yhteiskunta oli mieliinsä juurruttanut niin, että monen näyttää nykyään olevan vaikea tajuta mitään muuta. Niiden, jotka näin ajattelevat, on syytä muistaa, että lain pykälän ja sopimuksen sanamuodon yläpuolella on aina oikeuden periaate ja että suurten yhteiskunnallisten ja taloudellisten mullistuksien johdosta lain pykälä ja sopimuksen sanamuoto voivat joutua tämän oikeuden periaatteen kanssa sellaiseen ristiriitaan, että asia on valtiollaan auktoriteetilla uudelleen järjestettävä, jotta oikeudenmukaisuuden vaatimukset tulisivat tyydytetyiksi. Vain siltä kannalta on selitettävissä, että lukuisten valtioiden lainsäädäntöelimet ovat katsoneet sekä velvollisuudekseen että oikeudekseen ryhtyä kultaehdosopimuksia lainsäädäntötietä järjestämään. Ne toimenpiteet eivät suinkaan osoita näiden valtioiden maksukyvyttömiksi julistautumista eivätkä epärehellistä menettelyä ja miehen sanan pettämistä ja jonkun saattamista oikeudettomasti kärsimään, vaan päinvastoin sitä, että

yleisen oikeudenmukaisuusperiaatteen vastaisia vaatimuksia, jotka voidaan perustaa vain kokonaan toisissa oloissa syntyneen lain tai sopimuksen sanamuotoon, ei sallita moraalittomasti panna täytäntöön. Siitä on tässäkin asiassa kysymys. Puolestani katson puhtaasti oikean oikeuden vaatimuksien kannalta sellaisen lain-säädännön, kuin nyt on kysymyksessä, välttämättömäksi.

HELSINKI 1938
YHTEISKIRJAPAINO OSAKEYHTIÖ